

Ubi arcano Dei consilio

XI. PIUS PÁPA APOSTOLI KÖRLEVELE KRISZTUS BÉKÉJÉRŐL, MELYET KRISZTUS ORSZÁGÁBAN KELL KERESNI.

Tisztelendő Testvérek!

Üdv és apostoli áldás!

Amikor Isten kifürkészhetetlen terve és rendelése Minket az igazságnak és szeretetnek ezen székébe emelt, anélkül, hogy Minket erre bármilyen érdemünk ajánlott volna, mindjárt szándékunkban volt, Tisztelendő Testvérek, a legnagyobb szeretettől sugallt levélben mindnyájatokhoz szólni: hozzátok és szeretett gyermekeinkhez, akik közvetlenül a ti gondjaitokra vannak bízva. Ezen szándékunknak nyilvánvaló jelét adtuk mindjárt megválasztásunk után, midőn a vatikáni bazilika emelkedett helyéről igen nagy sokaság előtt a Városra és a földkerekségre szent áldásunkat adtuk; s ti ezt az áldást a bíborosok testületének vezetésével mindenütt oly nagy örömmel fogadtátok és üdvözlöttétek, hogy a váratlanul ránk háruló kötelmek súlyától való félelmünkben, de az isteni segítségben bizakodva a legalkalmasabb időben igen nagy vigasztalás fakadt Számunkra belőle.

Most végre Jézus Krisztusnak, a mi Urunknak születési ünnepe közeledtével, egy új esztendő megkezdése előtt a mi szánk megnyílik hozzátok;¹ legyen a mi szózatunk számotokra olyan, mint az ünnepi ajándék, mellyel a szülő jó kívánságait adja át fiainak.

Visszatekintés a pápaságának eddigi idejére.
Miért késett eddig az enciklika megjelenése?

Különböző okok akadályoztak meg eddig abban, hogy ezt a szándékunkat nem tudtuk előbb végrehajtani. Először is meg kellett válaszolnunk a katolikus hívek figyelem nyilvánításait, kiktől naponta számtalan levél érkezett Hozzánk, melyekben a leglelkesebb kegyeletnek minden kifejezésével üdvözöltek Minket, mint Szent Péternek új utódját.

Majd ránk nehezedett az, amit már az apostol említ: az én mindennapi szorongásom, valamennyi egyházak gondviselése.² Hivatalunknak állandó gondjait azonfelül a következő ügyek tetézték: az, hogy előbbre vigyük azokat az ügyeket, melyeket a szentföldnek, az ott élő keresztényeknek s az ottani igen jeles egyházaknak érdekében már előbb megindítottak; továbbá az, hogy a győztes államok értekezletein, melyeken népek sorsáról határoztak, kötelességünk tudatában megvédjük a szeretetnek és egyúttal az igazságosságnak ügyét s felemeljük intő szavunkat főként azért, hogy kellő méltánylásban részesüljenek a lelki érdekek, amelyeknek értéke, a többiekhez viszonyítva, nem csekélyebb, hanem ellenkezőleg fontosabb; azután az, hogy minden képességünkkel segítségére siessünk a távoli vidékek mérhetetlen sokaságú népeinek, kiket éhínség és mindenfajta egyéb nyomorúság senyveszt; s ezt megtettük egyrészt azzal, hogy eljuttattuk hozzájuk, ami saját szegényes segélyforrásainkból kitelt, másrészt az egész föld népeihez intéztük segélykérő szavunkat; végül pedig arra is fordítottuk igyekezetünket, hogy abban a népben, melynek gyermeke vagyunk s melynek körében Isten elhelyezte Péter székét, lecsillapítsuk a gyakori egyenetlenségeket, melyek már régen dúlnak kíméletlenséggel és erőszakossággal, s melyek láthatólag végveszély felé sodorták nagyon szeretett nemzetünket.

Eközben azonban sok rendkívüli öröme is volt okunk. A huszonhatodik nemzetközi eucharisztikus nagygyűlés és az ünnepségek a Propaganda Fidei Szent Consiliuma alapításának háromszázados évfordulója alkalmával, oly napok voltak, melyek lelkünket a

¹ 2Kor 6,11

² 2Kor 11,28

Ubi arcano Dei consilio

mennyei vigasztalásoknak nagy bőségével árasztották el. Pápaságunk kezdetén alig reméltük, hogy ilyenben részünk lesz. Ezen alkalmakkor módunkban volt majdnem minden bíborosunkkal külön értekezni, hasonlóképp oly sok tisztelendő püspök-testvérünkkel, hogy aligha fogjuk őket hamarosan ennél nagyobb számban együtt láthatni. Abban is volt részünk, amire igen vágyódtunk, hogy Magunk elé bocsáthattuk és atyai szavakkal buzdíthattuk a keresztény híveknek nagy tömegeit, mint az Úrtól ránk bízott szinte végtelenül nagy családnak képviselőit, amiként a Jelenések Könyvében írva van : minden nemzetből és nemzetségből, népekből és nyelvekből.³ Isteni látvány tárult szemünk elé, mikor az Oltáriszentség színe alatt rejtőzködő Jézus Krisztus, a mi Megváltónk, Róma városában körülvitetett. A mindenünnen összesereglett jámbor hívek sűrű tömegei kísérték őt ekkor, s úgy tűnt elő, mintha ő valóban visszahelyezettett volna ekkor a neki kijáró tiszteletbe, mely őt, mint az emberek és államok királyát, megilleti. Ugyanakkor a papok és a jólelkű világiak oly lelküetről tettek tanúságot a nyilvánosság előtt, mely az imádság lelkétől és az apostoli buzgóságtól szinte lánggra gyúlt, mintha csak a Szentlélek újból leszállott volna rájuk, s ugyanez alkalommal a római nép hitbuzgalmának híre, mint egykor régen, újból szétterjedt az egész világon⁴ előmozdítván az Isten dicsőségét és a lelkek üdvösségét. — Szűz Mária, Istennek szülője, mindnyájunknak legkegyesebb anyja Felénk mosolygott egykor a czensztochowai és osztrabramai szent hajlékaiból, hasonlóképp a lourdes-i csodás barlangból, főként pedig Milanóban, a templom égbenyúló magaslatáról, valamint az onnan nem messze fekvő rho-i szentélyből, most pedig ő igen szívesen és kegyesen látszott fogadni az iránta való kegyeletünktől parancsolt tettünket, hogy az ő tiszteletreméltó szobrát visszahelyeztettük a tűzvész pusztítása után helyreállított loretoi szent házba, miután itt a közelünkben művésziesen újból elkészítettük, saját-kezüleg megszenteltük és koronával felékesítettük. Azt kell mondanunk, hogy a dicsőséges Szűz is. nagyszerű és fényes diadalmenetet tartott, mert ahol csak átvitték a szent képmást, a Vatikántól Lőre-tóig, mindenütt a vallásos hívek szakadatlan sora köszöntötte és tisztelte őt, miközben a környező vidékek minden társadalmi osztályából feléje özönlöttek, hogy Szűz Mária és Jézus Krisztus helytartója iránt jámbor buzgalmuknak kifejezést adjanak. Ezeket a részben örvendetes, részben szomorú eseményeket az utókor emlékezetébe ajánljuk. Minket figyelmeztettek és értésünkre adták, hogy pápaságunk alatt mit kell leginkább szívünkön viselnünk és miről kell első írásunkban hozzátok szólanunk.

I. A bajok

Milyen a népek helyzete a háború után?

Nincs igazi béke

Mindenki előtt nyilvánvaló, hogy a háború csapása után sem az egyes emberek, sem a társadalom, sem a népek nem nyerték vissza a valódi békét. A tevékenységre sarkaló és termékeny nyugalom még hiányzik, pedig mindenki vágyódik utána. Mindenekelőtt a baj nagyságát és fokát, valamint okait és gyökereit kell annak megvizsgálnia, aki — mint ahogy Mi is akarjuk — az alkalmas gyógyszer kívánja igénybe venni. Sohasem fogunk felhagyni ezen feladat végzésével, jelen levelünkben azonban hozzá akarunk fogni, mert apostoli tisztünk lelkiismeretben kötelez rá. Hiszen tovább tartanak ugyanazon idők, melyek felejthetetlen elődünknek, XV. Benedeknek lelkét pápaságának egész ideje alatt gondokkal eltöltötték, következésképp Nekünk ugyanazon gondolatokat és szándékokat kell átvennünk, melyeket ő ebben a tekintetben táplált. Kívánatos azonban, hogy minden jólelkű ember ugyanazt érezze és akarja, amit Mi, s Velünk együtt arra törekedjék és azon munkálkodjék, hogy az Istentől kieszközöljük az emberek igaz és tartós kiengesztelődését.

³ Jel 7,9

⁴ Rom 1,8

Ubi arcano Dei consilio

Csodás módon illenek rá korunkra a próféták szavai: Békességet vártunk, és nem jő semmi jó; a gyógyulás idejét, és íme a félelem.⁵ A gyógyulás idejét, és íme a rettegés.⁶ Világosságot várunk, és íme a sötétség; fényességet és homályban járunk⁷ Várjuk az ítéletet és nincs; a szabadulást és messze távozott tőlünk.⁸ Ugyanis, bár Európa régen letette a fegyvereket, mégis, amint tudjátok, a közeli keleten új háborúk veszedelme fenyeget; ugyanott mérhetetlen földterületeken, ahogy mondtuk, minden telve van rémségekkel és nyomorúsággal, úgy hogy naponta az ínségesek szörnyű nagy száma, főként öregek, asszonyok és gyermekek áldozatul esnek az éhségnek, a járványoknak és kegyetlenségeknek; amerre pedig a közeli múltban háborúskodtak, még sehol sem pihentek el a régi ellenségeskedések, hanem tovább folynak vagy titokban politikai téren, vagy leplezetten a pénz értékének egyenlőtlenségével, avagy nyíltan a napilapokban és időszakos folyóiratokban; az ellenségeskedés betört még olyan területekre is, aminők a művészet és irodalom kérdései, melyeknek pedig természetüknél fogva kívül kellene esniük az elkeseredett harcok körén.

Ellenségeskedések a nemzetek között

Az államoknak egymás közötti ellenségeskedései és egymásnak kölcsönös bántalmazása oka annak, hogy a népek nem tudnak lélegzethez jutni. Nemcsak a legyőzöttek és a győztesek ellenségeskednek egymással, hanem a győzők is egymás között, mivel egyik részen arról panaszkodnak, hogy a nagyobbak elnyomják és kifosztják őket, a másik részen pedig arról, hogy a kisebbek gyűlölködése és fondorkodásai zaklatják őket. Az összes államok kivétel nélkül érzik az elmúlt háború súlyos következményeit, leginkább azok, melyek a küzdelemben alul maradtak, de nem csekély mértékben azok is, melyek nem avatkoztak bele a háborúba. S e következmények napról-napra elviselhetetlenebbek lesznek, mivel az orvoslás késik, s főként mivel az államférfiaknak a helyzet javítását célzó többszöri értekezletei és kísérletei mindeddig semmiféle, vagy pedig rosszabb eredménnyel jártak, mint gondolni lehetett. Emiatt folyton nő a félelem, hogy új, végzetesebb háborúk fognak kitörni, ezért azután minden állam szinte rákényszerül, hogy hadi felkészültségben éljen; az államkincstárak kimerülnek, a nemzet életerejé felőrlődik, a tudományos munkálkodás, a vallás gyakorlata és az erkölcsi fegyelem válságba jut.

Ellenségeskedések a társadalmi osztályok között Az osztályharc

A népek külső ellenségeskedéseikhez járulnak még a belső viszálykodások, melyek még károsabbak, mert veszélyeztetik az állami és társadalmi rendet. Itt első helyen említenünk kell a társadalmi osztályok harcát egymás ellen. Ez mint valami vészesebbség, belevette magát a nemzetek testébe és sebet ejt a munkán, a művészetben, a kereskedelemben, szóval a magánosok és a köz boldogulásának minden tényezőjén. Ennek a bajnak a veszedelmességét fokozza egyik oldalon az anyagi javak után való növekvő sóvárgás, a másik oldalon az azokhoz való makacs ragaszkodás s mindkét részen ugyanaz a törekvés a vagyonra és a hatalomra. Innen erednek a gyakori önkéntes vagy kényszerű munkabeszüntetések; innen a tömegmozgalmak és az állami kényszerrendszabályok, melyek nagy terhére és kárára vannak az összességnek.

A pártviszályok

Ehhez járul, hogy a közügyek terén a pártoknak szinte szokásává vált, hogy egymás között viszálykodnak s nem a közjóra vannak figyelemmel, bár különböző felfogásból kiindulva, hanem

⁵ Jer 8,15

⁶ Jer 14,19

⁷ Iz 59,9

⁸ Iz 69,11

Ubi arcano Dei consilio

saját hasznukat keresik a többiek vesztére. Ezért látjuk azt, hogy az összeesküvések mindgyakoribbakká válnak, hogy cselszövészek, rablótámadások polgárok, sőt hatóságok ellen, megfélemlítések és fenyegetések, nyílt lázadások és más

hasonló tünetek napirenden vannak, melyek annál súlyosabbak, mennél nagyobb ezen államformák természete szerint a népnek részvétele a közhatalomban. Az egyház tanítása nem ítéli el ezeket az államformákat — egyáltalán nem ítél el semmiféle jogos és észszerű intézményt — mégis kétségtelen, hogy ezek a formák nyitnak leginkább teret a pártok visszaéléseinek.

A családi élet megromlása

Rendkívül elszomorító, hogy ez a baj behatolt az emberi társadalom gyökeréig, a családi életbe. Ennek a megromlása már régen megkezdődött, de fokozódott a háború mérhetetlen szerencsétlenségében, amely családapát és fiút távoli vidékekre szétszórta s az erkölcsök romlását sokféleképp elősegítette. Az atyai hatalom tisztelete, a rokoni kötelék megbecsülése kiment a szokásból; gazda és cseléd ellenséget látnak egymásban; a házastársi hűség megszegése szerfölött gyakori lett, a házasfelek pedig elhanyagolják legszentebb kötelességeiket Isten és a társadalom iránt.

A baj jelentkezése az egyének életében

Miként az emberi testben a legkisebb részre is átterjed a betegség, ha a szervezet, vagy valamely nemesebb rész megbetegszik, akként természetesen az egyénre is kihatnak a bajok, melyek az emberek összességének, a társadalomnak betegségét okozzák. Szembetűnő a jelenség, hogy minden korú és rangú embert tartós nyugtalanság fogott el; látjuk, hogy minő nyugtalanok és borult kedélyűek az emberek, mekkora az engedetlenség szelleme, mekkora kedvetlenség a munkához vett erőt általában a lelkeken; mennyire túllépi a szemérmesség határait az asszonyoknak és leányoknak a léhasága, nevezetesen a ruházkozásban és a táncban, az ő szertelen fényűzésük felkelti aztán a szűkölködők gyűlöletét. Látjuk végül azt is, hogy miként növekszik az ínségesek tömege, melyből folyton és ijesztően gyarapszik a lázadók tábora.

A háború utáni idők összefoglaló jellemzése

Ekként bizalom és nyugalom helyett a bizonytalanság gondja és a félelem szorongása üli meg a lelkeket; igyekvés és munkásság helyett ernyedtség és fásultság; a nyugodt rend helyett, mely a békének biztosítója, általános zavar és felfordulás. Emiatt akadt meg, mint láttuk, az ipari munka, sorvadt el a nemzetközi kereskedelem, senyvedt el a tudományok és művészetek művelése — s ami még sokkal súlyosabb — szerte hiányzik a keresztényhez méltó életmód, úgyannyira, hogy az emberi társadalom szemmel láthatóan visszasüllyed a barbárok vadságába, ahelyett, hogy, miként dicsekedni szokás, az általános tökéletesség felé haladna.

Az említett összes bajokhoz betetőzőskép járul az, amit a test szerint való ember nem fog fel,⁹ de amit korunk legsúlyosabb bajai közé kell sorolnunk. Azokra a károkra gondolunk, melyeket a lelki és a természetfeletti dolgok rendje szenvedett. Hozzájuk fűződik a lelkek élete s a károsodás bennük fájdalmasabb, mint a veszteség a külvilág dolgaiban, és pedig annyival fájdalmasabb, amennyivel fölötte áll a lélek a halandó testnek. A keresztény kötelességekről való általános megfélemlítésen kívül, mélyről az előbb volt szó, a legnagyobb fájdalmat az okozza Nekünk, ami nektek is, Tisztelendő Testvérek, hogy a háború folyamán sok templomot profán használatra lefoglaltak s közülük csak kevés adatott vissza istentiszteleti célra; azután igen fájjaljuk, hogy a papnövendékek több nevelőintézetét, mely az akkori időkben bezárult, mindeddig nem volt lehetséges megnyitni, hogy a nép lelki vezetői és tanítói nevelkedjenek

⁹ 1Kor 2,14

Ubi arcano Dei consilio

bennük, nagy fájdalomkra van továbbá az, hogy a papok sora majd mindenütt megritkult, mert némelyeket elragadott a háború pusztítása, midőn szent szolgálatukat végezték, mások pedig megfélemltek a szent fegyelemről és a veszélyek nagysága romlásba vitte őket, emiatt az Isten igéjének hirdetése nagyon sok helyen elnémult, már pedig annak hirdetése föltétlen kellék Krisztus testének épülésére.¹⁰ Misszionáriusaink is nagy számmal hazaszóltattak a legtávolabbi tájakról és a barbár vidékek belsejéből, hogy a háborús kötelességek végzésében kivegyék részüket. Otthagyták a termékeny munkatereteket, melyeken a vallásnak és a művelődésnek ügyén fáradoztak. Minő fájdalmat azt látni, hogy csak megfogyatkozott számmal térhetnek vissza épségben állomáshelyeikre. Ezekért a veszteségekért kaptunk ugyan némi kárpótlást igen örvendetes jelenségekben; szembetűnőbben nyilvánvalóvá lett ugyanis, hogy az egyház szolgálóinak lelkében elevenen lüktet a haza szeretete és a hiánytalan kötelességtudás, — pedig ellenségeink tömege ebben a tekintetben szokta őket rágalmakkal illetni; sőt igen sokaknak a mindennapi érintkezés adott alkalmat, hogy megfigyeljék az egyház szolgálóiban a nagylelkűségnek és a buzgalomnak rendkívüli bizonyosságait s ennek következtében, amikor oda voltak állítva, hogy szembe nézzenek a halállal, megbékültek az egyházzal és az egyházi renddel. Csodálnunk kell ebben Istennek jóságát és bölcsességét, ki egyedül képes a rosszból is jót előidézni.

II. A bajok okai

Eddigél a jelen idők bajairól szólottunk. Most pedig szorgosan kutatni akarjuk az okokat — bár részben már természetszerűleg érintettük őket —> melyekből a bajok származnak. Az emberi gyengeségek vigasztalóját és orvosát véljük elsősorban hallani, aki újból azt hangoztatja: ezen gonoszok mind onnan belülről vannak,¹¹

A hadviselő felek ünnepélyes szerződésekből megkötötték a békét, s az most okiratba van foglalva, de nincs beírva az emberek szívébe ; a háború szellemei most is élnek még s a polgári életben napról-napra éreztetik vészes befolyásukat. Ugyanis hosszú ideig mindenütt az erőszaknak joga diadalmaskodott s eltompította az emberekben a jóság és irgalmasság érzéseit, melyeket a természet oltott az emberekbe s azután a keresztény szeretet törvénye tökéletesített. A béke megkötése, mely úgyszólván csak külszínre történt és nem volt valóságos megengesztelődés, ezeket az érzéseket nem keltette életre. Innen van, hogy igen sok embernél a hosszú időn át megszokott irigykedés második természetté vált, és uralmat nyert az a vak törvény, melyről szent Pál panaszkodik, hogy a tagjaiban levő törvény ellenkezik az értelem törvényével. Innen van az a nagyon gyakori jelenség, hogy az egyik ember a másikat nem testvérként nézi, amint Krisztus parancsolja, hanem idegen és ellenség gyanánt. Az ember személyének méltósága szinte számba sem jön, csak az erőszak és a szám érvényesül. Egyik ember a másikat igyekszik elnyomni, hogy a földi életnek javaiból, amennyit csak lehet, birtokába kerítsen. Az emberek között semmi sem lett általánosabb, mint az, hogy telhetetlenül sóvárognak a változó és múlandó dolgok elérésére és számba sem veszik az örök javakat, melyeket Krisztus Urunk egyháza által mindenkinek szüntelenül felajánl.

Már pedig a külső javaknak sajátságuk, hogy mindenféle bajt, főként erkölcsi romlást és viszálykodást szülnek, ha mértéktelen sóvárgás tárgyai. Mivel ugyanis magukban véve értéktelenek és hitványak, valóban nem tudják kielégíteni az embernek Istentől alkotott és Isten dicsőségének élvezetére rendelt lelkét, melynek azért mindig gondban és nyugtalanságban kell élnie, míg meg nem pihen az Isten ölében.

¹⁰ Ef 4,12

¹¹ Mk 7,23

Ubi arcano Dei consilio

Mivel azonkívül e javak szűken korlátozva vannak, annál kevesebb jut belőlük egyre, mennél többen akarnak belőlük részesedni.

A bajok okai a fékezetten kívánságok:
a test kívánsága, a szemek kívánsága
és az élet kevélysége

Ellenkezően áll a dolog a lelkiekben, ha még annyian osztozkodnak is rajtuk, ezek nem fogyatkoznak meg, s mindenkinek gazdagon jut belőlük. Innen ered, hogy a földi javak veszélyeknek és betegségeknek okozói lesznek, mivel sem az egyest teljesen kielégíteni, sem mindenkinek egyenlően eleget tenni nem tudnak. Valóban áll az, amit Salamon, a legnagyobb bölcs, tapasztalatai alapján mondott: minden hiúság és a lélek gyötrelme.¹² Ez áll úgy az egyes emberre, mint a társadalomra. Honnét vannak háborgások és pörlekedések tiköztetek — kérdi Szent Jakab apostol, — nem innét-e? a ti kívánságaitokból?¹³

Nem is gondolható pusztítóbb veszedelem nemcsak a családokra, hanem az államokra nézve sem, mint a testnek kívánsága, vagyis az élvezetek vágya. A szemek kívánságából pedig, vagyis a kapzsiságból származnak a társadalmi osztályok elkeseredett harcai, mikor szertelenül keresik saját önző érdekeiket. Az élet kevélysége, vagyis a mindenkin való uralkodás vágya az, mely a politikai pártokat oly küzdelemre ragadja, hogy sem a felségsértéstől, sem az erőszakosságtól, de még a hazaárulástól sem riadnak vissza.

Ezeknek a fékezetten vágyaknak, melyek a közjónak és a hazaszeretetnek mezével takaróznak, kell tulajdonítani a népek között fennálló ellenségeskedéseket és versengéseket is. A hazának és a nemzetnek szeretete erős indíték sokféle erényre és hősi tetre, amíg a keresztény törvény irányítása után igazodik.

A túlzó nacionalizmus

Számtalan jogtalanságnak és igaztalanságnak lesz azonban a forrása, ha túllépi a jognak és a méltányosságnak a korlátait s a nemzetnek mértéktelen szeretetével fajul. Aki magát ettől elragadtatja, az megfeledez arról, hogy a többi népnek is joga van az élethez és a boldogulásra való törekvéshez, s hogy az összes népek, mint az emberiség családjának tagjai, a testvériség kötelékével vannak egymáshoz kapcsolva; a túlzásba vitt nemzeti érzés azonkívül szem elől téveszti azt, hogy nem szabad és nem is üdvös a hasznosat a tisztességestől elválasztani, mert az igazság felemeli a nemzetet, a bűn pedig szegényekké teszi a népeket.¹⁴ Az emberek szemében kiváló és nagyszerű ténynek tűnhetik fel, hogy a társadalom vagy az állam mások megkárosításával szerez előnyöket, de az ilyen előny nem lesz maradandó s hozzátapad az elvesztésétől való félelem., Ez az értelme Szent Ágoston bölcs figyelmeztetésének: hasonló az üveg boldogsága; amely ragyogó oly törékeny. Mindig rettegni kell, hogy egyszerre csak eltörik.¹⁵

A bajok okát legfőképpen az Istentől való elszakadásban kell keresni

Hogy még mindig nincsen béke, bármennyire is kívánczunk utána, mint annyi bajnak orvossága után, annak okát még mélyebben kell keresnünk, mint eddig tettük. Még mielőtt fellángolt volna Európában a háború, a nagy csapásoknak a legfőbb indító okát nagyra nevelte az egyéneknek és az államoknak a bűnözése. Az összecsapás szörnyősége kiküszöbölhette volna a világból ezt a főbenjáró okot, ha az emberek mind megértették volna, hogy mit

¹² Préd 1,14; 2,17

¹³ Jak 4,1

¹⁴ Péld 14,34.

¹⁵ Szt. Ágoston. De Civ. Dei IV. 3.

Ubi arcano Dei consilio

jelentenek az ilyen súlyos csapások. Ki ne ismerné a szentírás mondását: kik elhagyták az Urat, megemésztetnek.¹⁶ Hasonlóképp ismeretesek az Úr Jézusnak, az emberiség megváltójának és mesterének súlyos igéi: nálam nélkül semmit sem cselekedhettek,¹⁷ és, aki nem gyűjt velem, szétszór.¹⁸

Az Istentől elfordult állam

Istennek ezen ítéletei mindenkor beteljesedtek. Most azonban szembeszökő módon hajtattak végre. Azért estek ki az emberek a régi boldog állapotból és zuhantak a bajok jelen áradatába, mert nyomorultan elpártoltak Istentől. Ezért eredménytelen a legtöbb igyekezetük, hogy a károkat helyreállítsák és megmentésük, ami a sok rom között még fennmaradt. Miután Istent és Jézus Krisztust a törvényekből és az állami életből száműzték, a tekintélyt sem származtatták már Istentől, hanem az emberektől. Ebből pedig az következett, hogy a törvények elvesztették igazi és erőteljes szentesítésüket valamint az igaznak legfőbb elveit, melyeket a pogány bölcsek is, mint például Cicero, az örök isteni törvényből származtattak. Mindezen felül a tekintély alapjai is megrendültek, mert eltávolították az okot, hogy miért legyen egyeseknek joguk a parancsolásra, mások pedig miért legyenek kötelesek engedelmessé válni, így be kellett következnie az egész társadalom megrendülésének, mert már nem támasztotta alá szilárd alap és támaszték, közben pedig a pártok az uralomért hadakoztak, hogy a saját, de nem a haza érdekeit biztosítsák.

Az Istentől elpártolt család

Hasonlóképp az is elhatározott, hogy a család intézményének már ne legyen Isten és Jézus Krisztus a feje; azért a házasságot a polgári szerződések sorába iktatták, pedig Krisztus nagy titok¹⁹ rangjára emelte azt és azt akarta, hogy szent és megszentelő hasonlóképp legyen annak az örökké megmaradó köteléknek, mely őt egyházával egybeköti. Innen van az, hogy mindenütt elhomályosulni láttuk a népből a vallásos gondolkodást és eltompulni azt az érzületet, melyet az egyház lehelt rá a társadalom alapsejtjére, a családra. Láttuk, hogy a család rendje és a házi béke felborult; a család egybe-tartozása és állandósága napról-napra nagyobb kárt szenvedett, a családi élet szentségét szennyes vágyak tüze és hitvány előnyöknek pusztító szeretete annyira beszennyezte, hogy úgy a családok, mint a népek életének forrásai megfertőztek.

A vallástalan iskola

Végül azt is láttuk, hogy az ifjúság neveléséből kiküszöbölték Istent és Krisztust. Ennek néni annyira az lett szükségképp a következménye, hogy az iskola vallás nélküli lett, hanem az, hogy az iskolában titkon vagy nyíltan a vallás ellen támadtak és a gyermekek arra a meggyőződésre jutottak, hogy semmi, avagy igen kevés értéke lehet a helyes élet számára annak, amiről semmi említés sem történik vagy amiről csak becsmérlő szavak esnek. Miután Isten és az ő törvénye ekként száműzve lett & tanulmányok rendjéből, nem lehet elképzelni, hogy milyen módon lehetne az ifjúság lelkét a rossz kerülésére és a tisztességes és szent életre nevelni; s nem lehet elgondolni, hogy honnan fognak a család és polgári társadalom számára jóerkölcösű, béke és rendszerető és a közjóra alkalmas és hasznos emberek elegendő számban kikerülni. Nem csoda, hogy miután a keresztény bölcsesség parancsait elvetették, a viszálykodások magvai mindenütt alkalmas talajba szóródtak s végül felburjánzottak abban a szörnyű háborúban, mely nemhogy kifárasztotta és ellankasztotta volna a népek és a társadalmi osztályok között a gyűlöletet, hanem ellenkezőleg, erőszakkal és vérrel erősebben táplálta.

¹⁶ Iz 1,28

¹⁷ Jn 15,5

¹⁸ Lk 11,23

¹⁹ Ef 5,32

Ubi arcano Dei consilio

III. A bajok orvoslása

Tisztelendő Testvérek! Miután röviden érintettük a bajok okait, melyek a társadalmat sújtják, lássuk már most, hogy azoknak a természetéből milyen gyógyító eszközökre lehet következtetni. Mindenekelőtt az emberek lelkét kell megbékíteni.

A lelkek békéje

Az a külszínre való béke nem sokat ér, amely az emberek érintkezését szabályozza és irányítja, mint valami udvariassági szabály. Ellenkezőleg, oly békére van szükség, mely áthatja és megnyugtatja a lelkeket s azokat hajlandóvá és készségesekké teszi a mások iránt való testvéri jóindulatra. Csak Krisztus békéje ilyen természetű: Krisztus békéje uralkodik a ti sziveitekben.²⁰ A béke, melyet ő ad övéinek,²¹ nem is lehet másminő, mivel ő a szívet nézi²² és a lelkekben uralkodik, miután ő Isten.

Krisztus békéje a szeretet és igazság

Az Úr Jézus egyébként joggal a magáénak nevezhette ezt a békét, mert ő jelentette ki először az embereknek: ti pedig mindnyájan atyafiak vagytok;²³ és ő hirdette ki a mindenkire kiterjedő kölcsönös szeretetnek és türelemnek a törvényét, melyet azután saját vérével mintegy megpecsételt: Ez az én parancsolatom, hogy szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket²⁴ egymás terhét viseljétek és úgy fogjátok teljesíteni Krisztus törvényét.²⁵

Ebből azonban az is következik, hogy Krisztus békéje nem térhet el az igazság szabályától, egyrészt azért, mert Isten maga igazsággal ítél,²⁶ másrészt azért, mert az igazság eredménye békesség lesz.²⁷ De az igazság nem fog érvényesülni a maga vaskeménységében és hajthatatlanságában, hanem a vele egyenlő nagy szeretet mérsékelni fogja, amennyiben ez az utóbbi erény természeténél fogva alkalmas arra, hogy az embereket egymással megbékítse.

Ezt a békét szerezte meg tehát Krisztus az emberi nem számára, sőt amint Szent Pál oly erőteljesen mondja: ő a mi békességünk, mert amidőn az isteni igazságosságnak a keresztfán saját testében elégtételt adott, lebontotta ... az ellenségeskedést az ő teste által ... békességet szerezvén²⁸ és mindent s mindeneket kiengesztelt Istennel. Pál inkább az isteni szeretet és kiengesztelődés tényét látja és ismeri fel a megváltás művében, mint az igazságosságát, jóllehet azt végül mégis erre kell visszavezetni: Isten Krisztusban megbékélteté önmagával a világot,²⁹ mert úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött fiát adá.³⁰ Ide vonatkozóan írja az Angyali Tanító szokása szerint igen találóan, hogy az igazi és valódi béke inkább a szeretetnek, mint az igazságosságnak a műve, mert ez utóbbi eltávolítja a béke akadályait, a jogtalanságot és a kártevést; de a béke maga sajátosan és tulajdonképpen a szeretet ténye.³¹

²⁰ Kol 3,15

²¹ Jn 14, 27

²² 1Kir 16,7

²³ Mt 23,8

²⁴ Jn 14,27.

²⁵ Gal 6,2

²⁶ Zsolt 9,5

²⁷ Iz 32,17

²⁸ Ef 2,14-15

²⁹ 2Kor 5,19

³⁰ Jn 3,16

³¹ Summa II^a II^{ae} quest. 29. art. 3. ad. III.

Ubi arcano Dei consilio

Krisztusnak békéje tehát a szeretetből indul ki és teljesen a lélekben gyökerezik. Róla is áll, amit Szent Pál az Isten országáról mond, hiszen Isten a szeretet által ura a szíveknek; azt mondja az apostol : az Isten országa nem étel és ital³² vagyis nem a múlandó javak táplálják Krisztus békéjét, hanem a lelkiek és az örökkévalók, melyeknek értékét és előbbrevalóságát Krisztus nem szűnt meg hangoztatni az emberek előtt s velük megértetni. Ezért mondotta: Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja? vagy mi váltságot ad az ember lelkéért?³³ Tanította azután azt is, hogy a kereszténynek milyen állhatatosnak és erőslelkűnek kell lennie : Ne féljete azoktól, kik a testet megölik, de a lelket meg nem ölhetik; hanem féljete attól, ki mind a lelket, mind a testet a gehennába vesztheti.³⁴ Ebből azonban nem következik az, hogy aki Krisztus békéjét akarja élvezni, annak el kell magától utasítania az élet javait, ellenkezőleg Krisztus ígérete szerint az ő békéjéhez Ezek is hozzáadódnak: Keressétek azért először az Isten országát és az ő igazságát; és ezek mind hozzáadotnak nektek.³⁵ De az is meg van írva, hogy az Isten békessége fölülhalad minden értelmet,³⁶ s ezért az istenes béke uralkodik a vak vágyakon s elkerüli a viszálykodásokat és ellenségeskedéseket, melyek a kapzsiságnak szükségszerű szüleményei.

Krisztus békéjének áldásai

Ha tehát az erény segítségével féket vetünk a vágyaknak, ha a lelki dolgoknak megadjuk a kellő megbecsülést, magától adódik az eredmény, hogy a keresztény béke magával hozza az erkölcsök épségét s egyúttal fényében visszaállítja az embernek méltóságát, akit Krisztus a vére árán megváltott, a mennyei atya fiává, Krisztus pedig testvérévé fogadott, az imádság és a szentségek az isteni kegyelem és természet részesévé tesznek, hogy azután a jelvégzett földi élet jutalmát elérve az isteni dicsőségnek birtokában örökké örvendezzen.

Főntebb kimutattuk, hogy napjaink zavaros állapotainak egyik legfőbb oka az, hogy igen megfoglyatkozott a jognak tekintélye és a tekintélynek tisztelete. Ez pedig azóta van, amióta jónak látták tagadásba venni, hogy a jog és a hatalom Istentől, a világ teremtőjétől és kormányzójától származik. Ezen bajnak orvosságát is a keresztény béke hozza meg. Mivel ez a béke isteni béke; azért ez okból megköveteli, hogy a rend, a törvény és a hatalom sértetlenül megóvasson. Az írás ugyanis azt mondja; A békességben tartsátok meg a fegyelmet.³⁷ Sok békességük van törvényed szeretőinek.³⁸ Aki pedig féli a parancsolatot, békességben leszen.³⁹ Az Úr Jézus pedig nemcsak azt parancsolta: adjátok meg, ami császáré? a császárnak,⁴⁰ hanem kijelentette, hogy Pilátusban is tiszteli a hatalmat, melyet felülről kapott;⁴¹ hasonlóképen megparancsolta tanítványainak, hogy tiszteljék azokat, kik Mózes székén ülnek, az írástudókat és farizeusokat.⁴² Az meg épen csodálatra indít, hogy mily nagyra tartotta a családi életben a szülő hatalmát és mily példaadóan engedelmes volt Máriának és Józsefnek. S végül ő az, aki az apostol által kihirdette a törvényt: Minden lélek engedelmeskedjék a felsőbb hatalmasságoknak ; mert nincs hatalmasság, hanem csak Istentől.⁴³

³² Rom 14,17.

³³ Mt 16,26

³⁴ Mt 10,28; Lk 12,11

³⁵ Mt 6,33; Lk 12,31

³⁶ Fil 4,7

³⁷ Sirák 41,17

³⁸ Zsolt 118,165

³⁹ Péld 13,13

⁴⁰ Mt 22,21

⁴¹ Jn 10,11

⁴² Mt 23,2

⁴³ Szt. Ágoston, De moribus Eccl. Cath. I. 30.

Ubi arcano Dei consilio

Az egyház hivatott az igazi békét megszerezni

Hogy a katolikus egyház milyen és mekkora orvoslást tud adni és kell is adnia a világ megbékítésére, azt bizonyára megérti az, aki figyelembe veszi, hogy Krisztus minő parancsokat és tanításokat adott az ember személyének méltóságáról, az erkölcsök tisztaságáról, az engedelmesség kötelességéről, az emberi társadalomnak isteni rendeltetéséről, a házasság szentségéről és a keresztény családnak szent intézményéről. Ezeket a hitigazságokat azonban, melyeket Krisztus az égből hozott a földre ő csak az egyháznak adta át, még pedig az ő soha meg nem szűnő segítségének és jelenlétének ünnepélyes Ígéretével s parancsot is adott az egyháznak hogy azokat, mint tévedéstől mentes tanító, szünet nélkül hirdesse az összes nemzeteknek a világ végéig. Egyedül az egyházat állította az Isten ezen igazságoknak és parancsoknak őrzőjéül és magyarázójául, ezért egyedül benne van az igazi és kimeríthetetlen képesség, hogy a közéletből, a családból és a társadalomból távol tartsa az anyagelvűség fekélyét, mely oly nagy károkat okozott már; benne megvan egyúttal a képesség, hogy a bölcséletet túlszárnyaló keresztény tanításnak a leiekről és az ember halhatatlan lelkéről érvényt szerezzen; valamint arra is megvan a képessége, hogy a polgárok minden osztályát s az egész népet a magasabb fokú jóságnak és a testvériségnek lelkületével összekösse, az egyént pedig Istenhez magához felemelje, miközben az ember méltóságát a jog szerint megvédi; s végül az egyház tud gondoskodni arról, hogy a köz- és magánerkölcsök megjavíttassanak s szentségre neveltessenek, és mindenki teljesen át legyen hatva az Isten tanításaitól és törvényeitől, alárendelve neki, aki a szíveket nézi.⁴⁴ Így azután a szent kötelesség tudata töltse be az összes emberek szívét, a magánosokat éppúgy, mint a fejedelmekét, sőt a társadalom közintézményeit is és minden mindenben Krisztus legyen.⁴⁵

Azért is, mivel egyedül az egyházra tartozik, hogy Krisztus erejével és az igazságnak hatalmával, melynek ő a birtokosa, helyesen alakítsa a lelkeket, egyedül ő képes Krisztus igazi békéjét nemcsak a jelenben megadni, hanem azt a jövőre is megerősíteni s elűzni az újabb háborúk veszélyeit, melyek, mint mondtuk, újból fenyegetnek. Isten rendeletéből és parancsából egyedül az egyház tanítja, hogy az embereknek mindenben Isten örök törvényéhez kell alkalmazkodniuk, bármit tegyenek, hivatalosan vagy magánszemélyekként, mint egyének vagy pedig mint valamely társaság tagjai. Azok a kötelességek nyilvánvalóan a nagyobb fontosságúak, melyek sokak üdvére kihatnak.

Ha tehát a községek és az államok szent kötelességüknek fogják tartani, hogy belső és küldő ügyekben Jézus Krisztus tanításának engedelmeskedjenek, akkor határaikon belül békességnek fognak örövendeni, egymás között pedig helyre áll a kölcsönös bizalom és az esetleg támadó ellentéteket békésen intézik el.

A legújabb időkig történtek e téren kísérletek, de semmi, vagy nagyon csekély eredménnyel jártak, főleg a népeknek egymás között való súlyosabb természetű összeütközéseik tekintetében.

Nincsen ugyanis olyan intézmény, mely az összes nemzetek számára kötelezővé tudna tenni egy a korunknak megfelelő nemzetközi törvénykönyvet. A középkorban rendelkezett ilyennel az az igazi «nemzetek szövetsége», amely nem volt más, mint a keresztény népeknek közössége. A gyakorlatban bár ott is sokszor sérelmet szenvedett a jog, elvben azonban mégis fennállott a jog szentsége, mint valami biztos szabály, s ez érvényesült a nemzetik fölött való ítélkezésben is.

Van azonban egy isteni intézmény, mely a nemzetközi jognak a szentségét meg tudja védeni, Tudniillik az az intézmény, amely kiterjed minden nemzetre s az összes nemzetek fölött áll,

⁴⁴ 1Kir 16,7

⁴⁵ Kol 3,11

Ubi arcano Dei consilio

amely a legfőbb tekintéllyel van felruházva s amely tanítói hatalmának teljessége miatt tiszteletet követel: s ez Krisztus egyháza. Egyedül ez látszik alkalmasnak eme nagy feladatra részben saját természeténél és szervezeténél fogva, részben évezredes magasztos életénél fogva, amelyet a háború viharai nem törtek össze, hanem ellenkezőleg csodásán megnöveltek.

Következésképp az igazi béke, vagyis Krisztusnak annyira óhajtott békéje nem valósulhat meg, hacsak nem követik mindnyájan Krisztus tanítását, parancsait és példáját a köz- és magánélet minden vonatkozásában, s hacsak az egyház az embereknek helyesen berendezett társadalmában nem gyakorolja isteni hivatását azzal, hogy védi Istennek az egyesek és a társadalom felett való jogait.

Krisztus országa

Ebben áll a lényege annak, amit röviden Krisztus országának nevezünk. Jézus Krisztus valóban uralkodik az egyes emberek értelmében a tanításával, uralkodik a lelkekben a szeretettel és uralkodik az embernek egész életében azzal, hogy törvényeit betartják és példáját követik. Uralkodik a családi életben, mikor ez a házasság szentségében megalapítva valami szent dologként sértetlenül fennáll, mikor benne a szülői hatalom példaképpül veszi az Istennek atyai tekintélyét s tőle származtatja magát és nevét; és mikor a gyermekek a gyermek Jézus engedelmisségét utánozzák, úgy hogy az egész családi élet a názáreti család szentségét tükrözi vissza. Az Úr Jézus uralkodik végül a társadalomban, ha abban is megadják a legfőbb tiszteletet Istennek és tőle származtatják a tekintélyt és a jogokat, hogy ily módon szabály legyen állítva a parancsoló számára és megóvasson az alattvalónak kötelezettsége az engedelmisségre, de egyúttal a méltósága is. Ilyen társadalomban az egyház a tisztelet oly fokán áll, aminőre alapítója emelte; tökéletes társaságnak és a többi társaságok mesterének és vezérének ismerik el. Az egyház nem kisebbíti a többi társaságnak tekintélyét amennyiben a maguk rendjében törvényeseknek ismeri el és alkalmas módon tökéletesíti őket, mint a kegyelem a természetet, ami által ezek a társaságok az embernek hathatósan segítségére lesznek a legfőbb célnak, az örök boldogságnak elérésében, amikor a polgárok földi boldogulását is előmozdítják.

Az igazi béke csak Krisztus országában van

Mindebből kitűnik, hogy Krisztus békéje csak Krisztus országában van és a béke állandósításán eredményesebben munkálkodni nem lehet, mint ha Krisztus országát visszaállítjuk.

Mikor tehát X. Pius pápa feladatául tűzte kis mindeneket megújítani Krisztusban, akkor mintegy isteni sugallattól vezérelve a megengesztelődési békéjének művét készítette elő, ami azután XV. Benedek programja lett.

Mi annak a szolgálatába állunk, amit mindkét elődünk magának célul kitűzött s minden erőnkkel munkálni akarjuk Krisztus békéjét Krisztus országában. Közben minden bizodal munkát Isten kegyelmébe helyezünk, aki azzal, hogy ezen legfőbb hatalmat ránk ruházta, megígérte, hogy mindenkor segítségünkre lesz.

IV. Buzdító szavak a főpásztorokhoz, a papsághoz, a szerzetesekhez és a hívekhez.

Ezen igyekezetünkhöz várjuk mind a jóknak segítségét és felhívásunk elsősorban hozzátok szól, Tisztelendő Testvérek, kiket Krisztus, a mi vezérünk és fejünk meghívott, hogy érdemesen kivegyétek részeteket a szorgoskodásból, melyet Krisztus kötelességünké tett, mikor ránk bízta nyájának gondozását. Rátok számítok, kiket a Szentlélek rendelt az Isten anyaszentegyházának kormányzására,⁴⁶ kikre bízva van a megengesztelés igéje és kik Krisztus

⁴⁶ ApCsel 20,28

Ubi arcano Dei consilio

helyett jártok követségben,⁴⁷ rátok, kik részesei vagytok az ő tanítói hivatalának és Isten titkainak sáfárai,⁴⁸ s ezért a föld sójának s a világ világosságának nevezettek, kik a keresztyén népeknek tanítói és atyái vagytok, példája lévén a nyájnak szívből⁴⁹ s nagyoknak kell hivatnotok a mennyek országában, kik előkelő részek és arany kapcsok gyanánt összekötitek és egybefoglaljátok Krisztus egész testét⁵⁰ ezt a kőszikla-alapon emelkedő egyházat.

A Szentatya a jubileumi évre (1925) értekezletre akarja összehívni a főpásztorokat

Újabbán ismét bizonyosságát adtátok kiváló buzgóságtoknak, mikor a világ minden tájáról igen sokan összejöttek az apostolok sírjaihoz az örökvárosba, amint levelünk elején említettük, a római eucharisztikus kongresszus és a Propaganda Kongregáció századforduló ünnepségei alkalmából. A főpásztoroknak ez a jeles és nagytekintélyű gyülekezete érlelte meg bennünk a szándékot, hogy majd annak idején hasonló jellegű ünnepélyes gyülekezetet hívjunk egybe ide a katolikus világ fővárosába. Ez azután tanácskozzék a társadalom nagy válsága után következett összeomlásnak legalkalmasabb gyógyszereiről. Erre irányuló jó reménységünket csak növeli a szent év örvendetes közeledése.

A vatikáni zsinat folytatását még nem határozta el

Nem merjük azonban most még tervbe venni az általános zsinat újra való felvételét, melyet ifjúkorunk szentemlékű pápája, IX. Pius, megkezdett, de amelynek csak egyik, bár igen fontos részét fejezhette be. Habozásunk oka az, hogy Mi, miként az izraelitáknak ama jeles vezére, az imádságban mintegy feszült várakozásban kitarunk,⁵¹ hogy a jó és irgalmas Istenünk akaratának határozatát nekünk kinyilvánítsa.

Addig is, mivel apostoli tisztünk és mindenkire kiterjedő atyai kötelességeink tudata int és szinte kényszerít rá, felszítani és lánggra lobbantani akarjuk mindnyájatok buzgalmát, bár jól tudjuk, hogy az mindegyiktekben tűzzel ég és a ti szorgosságtoknak és serénységteknek nincs szüksége ösztökélésre, ellenkezőleg inkább jól megérdemelt magasztalás és dicséret illeti. Semmi kétségem sincs az iránt, hogy napról-napra fokozottabb mértékben szentelitek magatokat az Úr nyájából azon rész gondozásának, melyet osztályrészüln kaptatok.

Buzdítás a vallásos egyesületek felvirágoztatására és a katolikus akcióra

Részint hallomásból, részint nyilvánosságra bocsátott írásokból és okmányok bizonyosságából, részint mindegyikteknek személyes jelentéséből és sok másnak Hozzánk juttatott közléséből tudjuk, hogy mennyi sok, jeles és életrevaló kezdeményezés indult ki nagy bölcsességgel töletek, lett a hívek és a papság között szerencsésen megkezdve, üdvösen megvalósítva és emberi lehetőség szerint dicséretesen végrehajtva. Mindezért tőlünk telhetően hálát adunk az örök Istennek. Ebben a tevékenységben sok gondviselészerű kezdeményezés tűnik főként a szemünkbe, mely arra szolgál, hogy a lelkeket a szent tanításokra oktassa, erényes és szent életre vezesse. Itt látjuk a papoknak és a híveknek egyesületeit és a jámbor társulatokat, melyeknek céljuk a pogány népek között levő szent missziókat fönntartani és támogatni, hogy Krisztus országa növekedjék és a jelen, valamint az örök élet üdvössége eljusson a pogányokhoz. Itt vannak az ifjúsági egyesületek, melyeknek a száma növekedett s abban

⁴⁷ 2Kor 5,19-20

⁴⁸ 1Kor 4,1

⁴⁹ 1Pt 5,3

⁵⁰ Ef 4,15-16

⁵¹ Bir 6,17

Ubi arcano Dei consilio

jeleskednek, hogy a Boldogságos Szűz iránt és főként az Oltáriszentség iránt való dicséretes jámborságot a hitnek, a tiszta életnek és az egymás között való testvéri szeretetnek erényeivel összekötik. Azután itt vannak a férfiaknak és a nőknek társulatai, nevezetesen az eucharisztikus társulatok, melyek a legmértősebb Oltáriszentség tiszteletét és ünneplését akarják előmozdítani részben azzal is, hogy szentségi körmenetekben nagyszerű fényel körülhordozzák a Szentséget a városok utcáin, másrészt azzal is, hogy kongresszusokra összegyűjtik vagy a környék népét, vagy nagyobb terület híveit, vagy lehetőleg valamennyi külföldi nemzetnek a képviselőit is. Az ilyen kongresszusok valamennyi résztvevőjét ugyanazon hit, imádás, könyörgés és a mennyei javak élvezete csodásán egybefűzi.

Ennek a buzgalomnak tulajdonítjuk, hogy az apostolság lelkülete jobban tért hódított, mint azelőtt. Ez a lelkület nyilvánul meg az égő buzgóságban és törekvésben: dolgozni először kitartó imádságban és jó életpéldával, azután istenes beszédekkel és épületes írásokkal, végül a szeretetnek egyéb tetteivel és eszközeivel azon, hogy a Krisztus szívét, mint a királyunknak a szívét megillető szeretet, tisztelet és uralom állíttasson vissza úgy az egyes emberek lelkében, mint a családi életben és az egész társadalomban. Erre törekszik a „dicséretes küzdelem”, melyet fel kell venni úgyszólván «az oltárért és a tűzhelyért» és sokfelé meg kell harcolni a gyermekek neveléséhez való jogért, mely Isten rendeléséből és a természet törvényénél fogva a vallási és a családi intézményt, a családot és az egyházat illeti meg.

Ide tartoznak végül mindazon intézményeknek, bizottságoknak, szervezkedéseknek változatos sokasága és összessége, melyet katolikus akció nevével szoktak megjelölni s amely nekünk kiválóan kedves.

Mindezeket és számos más intézményt, melyeknek felsorolása hosszadalmas volna, nemcsak fenn kell tartani, hanem folyton odaadóan tökéletesíteni és növekedésüket előmozdítani, amennyire csak megkívánja a viszonyok alakulása és az emberek szükséglete. Ez a feladat talán súlyos terhet ró a lelkipásztorra és a hívek nyájára, mégis föltétlenül szükséges; a lelkipásztornak elsőrendű szent kötelessége, a keresztény életnek követelménye. A felsorolt okokból minden további bizonyítást feleslegessé tevő világossággal kitetszik, hogy ezek az intézmények egymással mily szorosan összefüggnek s mennyire hozzátartoznak Krisztus országának annyira óhajtott megújításához és a keresztény béke állandósításához, amelyik egyedül csak ennek az országnak sajátja: Krisztus békéje Krisztus országában.

Buzdítás a papsághoz

Papjaitoknak pedig, Tisztelendő Testvérek, hozzátok tudomására, hogy Mi mindig igen nagyra becsültük nagylelkűségüket a munka végzésében és a buzgalmukat, mellyel folyton újabb módokat kerestek, hogy az idők változásaival jelentkező szükségleteknek eleget lehessen tenni. A Krisztus nyájáért készségesen vállalt ezen sok fáradozásuknak Mi tanúi és munkatársai voltunk és mennél készségesebben és szorosabban ragaszkodnak ők a főpásztoraikhoz, az ő vezéreikhez és mestereikhez, akárcsak magához Krisztushoz, szent étellel és teljes engedelmisséggel, az egységnek annál szorosabb köteléke fogja őket Hozzánk fűzni, Minket pedig az atyai jóindulat öhozzájuk.

A szerzetes papság dicsérete

Azt nem kell hosszasan fejtegetnünk, Tisztelendő Testvérek, hogy mily nagy reménységgel tekintünk a szerzetes papságra, midőn arról van szó, hogy terveinket és szándékainkat megvalósítsuk. Hiszen ti tudjátok, hogy ők mennyire szolgálják Krisztus országának belső fényét és külső terjeszkedését. Mert a szerzetesrendek tagjai kötelességüknek ismerik, hogy megtartsák és gyakorolják Krisztusnak nemcsak parancsait, hanem tanácsait is s ezzel, akár a szent falak védett árnyékában mennyei dolgokkal foglalkoznak, akár pedig kilépnek a nyilvánosság terére, arra indítják a keresztény híveket, hogy magasabb rendű javakra

Ubi arcano Dei consilio

törekedjenek, miközben önmagukat állítják állandó példakép gyanánt a hívek szeme elé, életre keltvén a keresztény élet mintáját saját életükben, és hogy mennél gazdagabban legyen részük a lelki javakban, minden földi dologról és saját kényelmükről lemondanak s teljesen a közjónak szentelik magukat. Hogy ezt eredményesebben szolgálják, azonfelül a keresztény jótékonságnak feladatait is teljesítik s minden testi és lelki szenvedés enyhítésén fáradoznak. Az Isten szeretetétől hajtva mindebben gyakran annyira mentek, hogy az egyháztörténelem tanúsága szerint az evangélium hirdetése közben életüket is odaadták a lelkek üdvéért és halálukkal Krisztus országának határait nagyobbították, a hitnek és a keresztény testvériségnek egységét terjesztve.

Intelem a hívekhez

A keresztény híveket pedig emlékeztessétek arra, hogy akkor lesznek valóban a legméltóbbak arra, hogy választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, megváltott nép⁵² gyanánt üdvözöltessenek, ha a főpásztor és a papság vezetése alatt a magán- és a közéletben azt sürgetik és azon fáradoznak, hogy Krisztus megismerése és szeretete tért hódítson; és hogy ők az általános béke ügyének a szolgálatában akkor veszik ki legérdemesebben a részüket, ha Hozzánk és Krisztushoz legszorosabban ragaszkodva saját igyekezetükkel és odaadásukkal közremunkálkodnak Krisztus országának terjesztésében és megújításában. Krisztus országában ugyanis olyan igazi jogegyenlőség áll fenn és virágzik, hogy ott mindenki ugyanazon nemességgel jeleskedik és mindenki Krisztusnak ugyanazon drágalátos vérével ékeskedik; akik pedig mások előljáróinak látszanak, azok magának Krisztus Urunknak példájára jog szerint ne neveztessenek másnak és ne legyenek mások, mint a közös javak kiszolgáltatói! s ennél fogva mindenkinek, főként a szegényeknek és a minden segítségtől megfosztottaknak szolgálói.

A társadalomnak megrázkódtatásai azonban, amelyek magukkal hozták vagy fokozták annak szükségét, hogy a lelkipásztori hivatás végzésében a híveknek ilyen nemű segítsége igénybe vétessék, egyúttal sok súlyos veszedelmet is szültek a tájékozatlanok veszedelmére. Alighogy ugyanis a szörnyű háború véget ért, a pártoknak izgatásai feldúlták az államok életét. Megromlott felfogások és féktelen szenvedélyek kerítették hatalmukba az embereknek az értelmét és a lelkét, úgy hogy már attól kellett félnünk, hogy a gyászos tévedéseknek a járványa az igaznak és a jónak a látszatával megtéveszti és megfertőzi a keresztény híveknek, sőt a papoknak a legjobbjait is.

Az erkölcsi, jogi és szociális modernizmus elítélése

Vajon hányan vannak, akik vallják a katolikus tanításokat a társadalomban szükséges tekintély és az annak tartozó engedelmesség dolgában; a magántulajdonnak, a föld- és ipari munkások jogainak és kötelességeinek kérdésében; az államoknak egymás között való, a munkaadók és munkások az egyházi és polgári hatalom egymáshoz való kölcsönös viszonyát illetően, avagy a szentszéknek és a romai pápának jogait, a püspököknek kiváltságait illetően s végül Krisztusnak a Megváltónak és Úrnak az egyes emberek és az összes népek fölött való jogai tekintetében? Beszédjeikben, Írásaikban és az egész életmódjukban sokszor oly elveket képviselnek, mintha azok a tanítások és parancsok, melyeket kiválókép XIII. Leó, X. Pius és XV. Benedek kihirdettek, elvesztették volna eredeti erejüket és elavultak volna.

Ebben a jelenségben az erkölcsi, jogi és szociális modernizmusnak egy fajtát kell látnunk és az ismert dogmatikai modernizmussal együtt kárhoztatnunk.

Ezzel szemben hangoztatnunk kell tehát a tanításokat és parancsokat, melyeket érintettünk. Mindenkiben a hitnek és az isteni szeretetnek tüzet kell lánggra gyújtanunk, mert csak ez képes

⁵² 1Pt 2,9

Ubi arcano Dei consilio

a tanoknak teljes megértését megadni és a parancsoknak megtartását sürgetni. Ezt főként a keresztény ifjúság nevelésében akarjuk megtenni és ott is elsősorban azoknál, kik a papi szent hivatás reményét sugározva növekednek fel, nehogy ez az ifjúság az általános összeomlásban és a vélemények zűrzavarában idestova hajtassák a tudomány minden szelétől át emberek gonoszsága által, a tévedésbe ejtő álnokság által.⁵³

Amikor ezen apostoli széknek őrhelyéről és, hogy úgy mondjuk, várából szétekintünk, Tisztelendő Testvérek, még nagyon sokakra akadunk, kik vagy egyáltalában nem ismerik Krisztust, vagy nem vallják az ő teljes és hiteles tanítását, avagy pedig nem tartoznak az előírt egységhez s így még nem ez akolból valók, ahová pedig az Isten rendelkezéséből tartozniuk kellene. Emiatt az, aki az örök Főpásztornak helytartója, nem teheti, hogy ugyanazon buzgalomtól eltelve ne tegye magáévá ugyanazokat a szavakat, melyek igen rövidek ugyan, de telve vannak szeretettel és megbocsátó kegyességgel! azokat is el kell hoznom. S kell, hogy emlékezetébe idézve a legnagyobb örömmel fogadja ugyancsak Krisztusnak jövendölését: És hallgatni fogják az én szómat és egy akol lesz és egy pásztor.⁵⁴ Amit Mi, Tisztelendő Testvérek, veletek és a ti híveitek seregével együtt egy szívvel-lélekkel óhajunk és imádságokban kérünk, azt adja meg az Isten. Lássuk meg mielőbb az isteni Szív ezen legédesebb él biztos jövendölésének várva-várt beteljesedését és az eseményekkel való igazolását.

V. A Szentszékek viszonya az államokhoz, nevezetesen Olaszországhoz.

Ennek a vallási egységnek biztató előjeleként kell üdvöznünk azt a kiváló tényt, melyről bizonyosan tudtok s amely mindenkire váratlanul, némelyeknek talán kelletlenül, számunkra azonban igen kellemesen bekövetkezett, hogy a legtöbb fejedelem és majdnem valamennyi nép uralkodója, mintegy önkéntelenül, indítva a béke vágyától, vagy felújította a régi barátságos viszonyt az apostoli szentszékekkel, avagy szinte egymással versengve kötöttek vele első ízben egységet. Ennek joggal örvendünk, nemcsak azért, mert gyarapította az egyház tekintélyét, hanem, mert növelte az elismerést jótékony tevékenysége iránt és bizonyítékot szolgáltatott csodás erejének megnyilvánulásáról, amely egyedül Istennek ezen egyházát teszi képessé arra, hogy a társadalomnak minden boldogulást biztosítson, még a világot és földit is.

Az egyház követi az isteni parancsot s közvetlenül csak a lelki javakra törekszik, nem pedig a mulandókra. Mivel azonban ezek mind összefüggnek és egymásba kapcsolódnak, az egyház az egyes embernek, valamint a társadalomnak földi boldogulását mégis annyira előmozdítja, hogy még akkor sem segíthetné elő jobban, hogyha éppenséggel annak szolgálatára alapított volna.

Hogyha az egyház nem is tartja megengedettnek, hogy ok nélkül beleavatkozzék a földi él tisztán politikai ügyek intézésébe, mégis jogosan megkívánja, hogy a világi hatalom ebből ne merítsen ürügyet, hogy bármiképp útjába álljon azoknak a javaknak, amelyekről az emberek örök üdvössége függ vagy hogy kárt és veszélyt idézzen elő gonosz törvényekkel és rendeletekkel, vagy pedig, hogy az egyház isteni szervezetét megsértse, avagy végül, hogy lábbal tiporja magának Istennek a szent jogait a társadalomban.

Ugyanazon határozott szándékkal és ugyanazon szavakkal, melyekkel felejthetetlen emlékű elődünk, XV. Benedek, kire gyakrabban hivatkoztunk, az elmúlt év november 21.-én tartott szózatában, mely az egyház és a társadalom kölcsönös vonatkozásainak rendezéséről szólt, szentül vallotta, mi is valljuk és újból hangoztatjuk, hogy: „semmiképp sem fogjuk túrni, hogy az ilyen természetű megegyezésekben bármi helyet találjon, ami ellenkezik az egyház

⁵³ Ef 4,14

⁵⁴ Jn 10,16

Ubi arcano Dei consilio

méltóságával vagy szabadságával, mert ennek sértetlensége és érintetlensége magára a társadalomnak boldogulására igen fontos, különösen a mai időben”.

Az elődök tiltakozásának megismétlése a pápai szuverenitás sérelme miatt

Ezek után nem szükséges hangoztatnunk, hogy nagy lelki fájdalomkra szolgál, hogy Itália hiányzik azon nemzeteknek nagy sorából, melyeket a barátságunk kötelei kapcsolnak az apostoli székhöz; az az Itália, mely szeretett hazánk, melyet a mindeneket, az idők folyását és rendjét gondviselésével kormányzó Isten kiválasztott arra, hogy földi helytartójának széke ott legyen elhelyezve; az az Itália, melynek fővárosa egykor egy nagy kiterjedésű, de mégis határok közé foglalt birodalomnak királynője volt, azután azonban az egész földkerekségének feje lett, mint székhelye a szent uralomnak, mely természeténél fogva kiterjed minden nép és nemzet határain túl. Ennek a szent uralomnak eredete és isteni természete éppúgy, mint az egész földön élő keresztény hívek összességének szent joga megköveteli, hogy ez a szent uralom semmiféle emberi hatalomnak, semmiféle törvényeknek (még akkor sem, ha megígérik, hogy bizonyos biztosítékokkal, azaz garanciákkal megvédik a római pápának szabadságát) nem lehet alávetve, hanem teljesen függetlennek és szabadnak kell lennie és mindenki előtt ilyennek látszania. Miután a szabadság azon biztosítékai, melyekkel maga az isteni gondviselés, az emberi sorsok kormányzója és bírója, Itáliának minden kára nélkül, ellenkezőleg nagy előnyére a római pápa szuverenitását megerősítette; a biztosítékok, amelyek annyi századon át az isteni szándéknak megfelelően védték ezt a szuverenitást és amelynek pótlására valami hasonlót sem az isteni gondviselés mai napig nem mutatott, sem az emberi elme nem talált; miután tehát ezek a biztosítékok emberi erőszak által letiportattak, és megsértésük még ma is tart, előállott a római pápának az a visszas helyzet, mely súlyos és állandó szomorúsággal tölti el az egész földön az összes keresztény híveknek lelkét. Mi azért, mint elődeink szándékainak és kötelességeinek örökösei, felruházva ugyanazon tekintéllyel, mely egyedül jogosult ily nagyfontosságú kérdésben dönteni, nem hiú vágyódásból földi uralom után, mely hacsak kevésbé is megvolna bennünk, szégyenkeznünk kellene miatta, halandó voltunk tudatában és gondolva a szigorú számadásra, melyet az isteni Bírónak adni fogunk, hogy megfeleljünk szent kötelességünknek: azt a tiltakozást, melyet elődeink az apostoli szentszék jogainak és méltóságának megvédésére emeltek, Mi ezen a helyen megújítjuk.

Egyébként Itáliának sohasem kell félnie, hogy az apostoli széktől kárt szenved; mert a római pápa, bárki legyen is az, mindig a próféta igéit fogja vallani: a gondolatok, melyeket én gondolok ... a békességnek és nem nyomorgatásnak gondolatai.⁵⁵ Annak a békességnek a gondolatai, melyet nem lehet elválasztani az igazságosságtól, úgy hogy joggal lehet mondani: az igazság és béke megcsókolják egymást.⁵⁶ A mindenható irgalmas Istentől kell várnunk ennek az örömdetes napnak a felvirradását, mely termékeny ölében tartogatja mindazokat a javakat, melyek Krisztus országának megújítását és Itália, valamint az egész világ ügyeinek elrendezését jelentik. Mindenki, aki helyesen érez, szorgosan működjék közre, hogy ezen vágyunk hiú ne legyen.

Hogy az emberek mielőbb megajándékoztassanak az édes békének ezen ajándékával, az összes keresztény híveket buzdítjuk, hogy velünk együtt buzgón imádkozzanak, főként az Úr Krisztusnak, a békesség királyának születése ünnepnapján, kinek világra jövetelkor először énekelték az angyali seregek: Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség a jóakarata embereknek.⁵⁷

⁵⁵ Jer 29,11

⁵⁶ Zsolt 34,11

⁵⁷ Lk 2,14

Ubi arcano Dei consilio

Tisztelendő Testvérek! Azt akarjuk, hogy ennek a békének mintegy záloga legyen a mi apostoli áldásunk, amely a papság és a hívek mindegyikének, az államoknak és a keresztény családoknak mindennemű boldogságot jelentsen, az élőknek hozzon boldogulást, a megholtaknak örök boldogságot. Ezt az áldást, mint jóindulatunknak bizonyosságát, szívből adjuk nektek, a papságtoknak és a népeteknek.

Kelt Rómában, Szent Péternél, 1922 december 23.-án, pápaságunk első évében.

XI. Pius